I.Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi, Konya, Türkiye, 23 - 24 Ekim 2015, ss.12-21. **ismayilkiran@yahoo.com**

İsmail KIRAN

DÜNYEVİLEŞEN MÜSLÜMANLAR VE POSTMODERN KAPİTALİST AİLE

Aile, toplumsal örgütlenmenin ve kurumsallaşmanın temel çekirdeğidir. Anne, baba, çocuklar ve bunların akrabalıklarından oluşan ekonomik ve toplumsal birliktir. Aile algısı yüzyıllara dayanır. Sekülerizm, Batı toplumlarını açıklamak için kullanılırken Müslüman toplumlar için kullanılacak olan kavram dünyevileşmedir. Dünyevileşme, kendini "orta yol" olarak tanımlayan İslâm'dan ve onun temel öğretilerinden sapmadır. Modernizm ve sonrası dönemde hayatın bütün ünitelerinin dinden arınacağı veya dinin etkisinin minimize edileceği iddiaları olmuş bu da sosyal bilim uzmanlarını özellikle felsefeci ve sosyologları sekülerizm/dünyevileşme üzerinde araştırma yapmaya itmiştir. Postmodern kavramı ise günümüz toplumlarında yaşanan gelişmeleri açıklamak için kullanılmakta ve bir önceki döneme göre toplumun yeni evresini betimlemektedir. Günümüz kapitalizmi de tüm parametrelerini üretmek ve tüketmek üzerine dizayn etmek için var olmuştur. Postmodern kapitalist dönemle başlayan evrilme ise "derin aşkı" yok ettiği için kadına ve aileye uygun görülen rol "plastik cinsellik" olmuştur. Böylece aileyi bir sosyal sermaye olarak sunan kavramların kutsiyetine aracılık eden aygıtlar, postmodern kapitalist toplumda internetin gelişmesiyle geleneksel aracı olma rollerini kaybetmişlerdir. Bu dönemde Müslüman kesim de dünyevileştiği için ailenin dışında mevzilenen güçler sosyal sermaye olan aileyi güçsüz kıldıkları için geleneksel dindar ailenin yerine inşa edilen "postkuramsal manevi" aile yapısı da bundan etkilenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dünyevileşmek, Postmodern kapitalist aile, derin aşk, plastik cinsellik, postkuramsal maneviyat.

THE SECULARİZED MUSLİMS AND POSTMODERN CAPİTALİST FAMİLİES

The family is the basic nucleus of social organization and institutionalization. Mom, Dad, the kids and their economic and social unit composed of kinship. Family is based on the perception of the century. Secularism is used to describe Western society, but mundane to be used for Muslim concept of secularism. Mundane is a deviation from Islam and its basic teachings for the one who identifies himself as a "middle way". In modernism and post period there were allegations that to be free from religious in the whole unit of life or minimizes the impact of religion by social science experts, especially philosophers and sociologists so that they do research on secularism / mundane. It is used to describe developments in the postmodern concept in today's society and compared to the previous period describes the new stage of society. Today capitalism has also been designed to all his parameters to produce on and consume. The evolution which is beginning of the postmodern capitalism period has destroyed the "Deep love" so deemed appropriate role of women and the family "plastic sexuality" has been. Thus, the devices who is offering mediating the sanctity of the family as a social capital concept, they have lost their traditional role as the web development tool in the postmodern capitalist society. During this period, the "Post theoretical spiritual" family structure which is built in place of traditional religious families are affected because the Muslims slaughter become secularization by the forces who are deployed outside the family they made powerless the family which is social capital.

Keywords: To secularism, Postmodern capitalist family, deep love, plastic sexuality, Post theoretical spirituality.

1. GİRİŞ

Aile, toplumsal örgütlenmenin ve kurumsallaşmanın temel çekirdeğidir. Anne, baba, çocuklar ve bunların akrabalıklarından oluşan ekonomik ve toplumsal birliktir. Le Play'e göre aile, toplumdaki sosyal kurumların en basitidir. Yapısı ve genişliği ne olursa olsun her toplumda vardır(Le Play, 1878: 132). Aile algısı yüzyıllara dayanır. Kimisi için mutluluk yuvası olurken dini argümanları güçlü olan toplumlar için ise o kutsal bir varlıktır. Ortada mutluluk ve kutsal bir varlıktan beslenen bir değer yargısı söz konusudur.

Sekülerizm, Latince "seaculum" kökünden gelmekte (Attas, 1995: 42) kilise otoritesinin reddedilmesi anlamında ve çoğulculuğu, bir toplum teorisini ve bir yönetişim doktrinini ifade etmek için kullanılmıştır. Bununla beraber sekülerizm bir tarih felsefesi, ateizmin amentüsü, hümanizmin epistemolojisi ve yakında olanın metafiziği anlamında eşyanın mutlak ve nihai şeması olarak da ifade edilmiştir (Manzoor, 2007: 93). Bu süreç geleneksel toplumdan sanayi topluma geçişe paralel olarak

dünyevi olarak tanımlanan modern dünya görüşünün kendini dinsel öğretinin yerine ikame etmesi halidir. Batı orijinli bir kavram olduğu için de Hıristiyan dünyasını açıklamak için kullanılmıştır. İslam dünyasını açıklamak için kullanılacak olan kavram ise dünyevileşmedir.

Dünyevileşme kavramını, tarihte değişik anlam kaymalarından geçtikten sonra, "dünyevi kurumları kutsaldan arındırma" veya "dünyayı ve dünyevi olanı hayatın yegâne anlamı ve amacı olarak görme" şeklinde özetlenebilecek bir hayat felsefesini ifade eden bir kavram olmuştur (Çağrıcı, 2011: 5-6). Dünyevileşme; dinin, felsefenin, siyasetin ve sosyolojinin ortak alanına giren bir kavram olmasının yanı sıra dinin, toplumsal hayat ve bireysel bilinçten gerek istem ve gerekse de istem dışı soyutlanması ve kendini "orta yol" olarak tanımlayan İslâm'dan ve onun temel öğretilerinden sapmadır.

Bunu tamamlayıcı mahiyette Sanayi Devrimi'yle beraber o güne kadar yaşanan süreç aileye yüklenen anlamı değiştirmiş bunun sonucunda onun kutsallığı ve mutluluk veren yuva oluşu tartışılır olmuştur. Çünkü "biz duygusu" yerini "ben duygusu"na bırakmış böylece gerek aileler ve gerekse de bireyler üzerinde hâkimiyetini kaybeden bir toplum ortaya çıkmıştır.

Modernlik, siyasal alanda demokrasinin, kültürel alanda insan merkezli bir dünya tasarımının, bilimde aklın sınırsız egemenliğinin ve ekonomik alanda da sanayi devrimi ile kitlesel üretimin gerçekleştiği bir tarih dönemini ifadesidir. Giddens'a göre modernlik, "17. yüzyılda Avrupa'da başlayan ve sonraları neredeyse bütün dünyayı etkisi altına alan toplumsal yaşam ve örgütlenme biçimine işaret eder. Bu yaklaşım, modernliği belli bir zaman süreci ve coğrafi çıkış noktasıyla ilişkilendirmiştir" (Giddens, 1994: 9).

Modernizm ve sonrası dönemde hayatın bütün ünitelerinin dinden arınacağı veya dinin etkisinin minimize edileceği iddiaları olmuş bu da sosyal bilim uzmanlarını özellikle de felsefeci ve sosyologları sekülerizm/dünyevileşme üzerinde araştırma yapmaya itmiştir. Bu tartışmalarda Weber, Durkheim ve Berger gibi düşünürler dinin etki alanının azalacağını iddia etmelerinin yanı sıra sekülerizm/dünyevileşmenin, postmodern toplumda farklı sonuçlar doğuracağını ve hatta dinin daha da güçlenerek sosyal hayat alanına çıkacağını iddia edenler de olmuştur.

Modernleşme, geri kalmış bir medeniyetin kendinden daha ileri seviyede olan başka bir medeniyete erişebilmek için gösterdiği çabaların tümü olarak tanımlanmıştır(İnalcık, 1963: 986). Bu yönüyle bakıldığında modernleşme, kendiliğinden veya dış etkenlerin zorlamasıyla ortaya çıkan geniş kapsamlı bir toplumsal değişme süreci olduğu için kültürel değişme üzerinde de etkilidir.

Postmodernizm ise içinde yarışan, farklı eğilim ve yaklaşımların yer aldığı, sınırları belli olmayan bir alan olarak tanımlanmıştır (Şaylan, 1999: 21). Kavram, günümüz toplumlarında yaşanan gelişmeleri açıklamak için kullanılmış ve bir önceki döneme göre toplumun yeni evresini betimlemektedir. Bu toplum, kapitalizmden etkilendiği için sanayi toplumundan farklı temeller üzerinde yükselmiş ve aile de bundan etkilenmiştir. Üretim toplumu sloganıyla kendini bulan yaşam kalitesi tüketim toplumu olarak dönüşüme tabi tutulmuştur.

Günümüz kapitalizmi de tüm parametrelerini üretmek ve tüketmek üzerine dizayn etmek için var olmuştur. 19. yüzyılda Batı'da ailenin baştan çıkarma literatürü gerçeği yansıtmamış örneğin kadın, erkeğin denetiminde aile içine kapatılmış fabrika için işçi, ordu için ise asker doğurup yetiştirmeye itilmiştir. Onun baştan çıkarıcı doğası denetim altına alınmış ve çapkınlık sadece erkeklerin boş zaman faaliyeti olarak kabul görmüştür. Postmodern kapitalist dönemle başlayan evrilme ise "derin aşkı" yok ettiği için kadına ve aileye uygun görülen rol "plastik cinsellik" olmuştur. Böylece aileyi bir sosyal sermaye olarak sunan kavramların kutsiyetine aracılık eden aygıtlar, postmodern kapitalist toplumda internetin gelişmesiyle geleneksel aracı olma rolünü kaybetmiştir. Bu dönemde Müslüman kesim de dünyevileştiği için ailenin dışında mevzilenen güçler sosyal sermaye olan aileyi güçsüz kıldıkları için geleneksel dindar ailenin yerine inşa edilen "postkuramsal manevi" aile yapısı da bundan etkilenmiştir.

Makale, modernite ile başlayan sürecin postmodern döneme kadar aile üzerinde meydana getirdiği değişimler ve dünyevileşen Müslüman kesimin almak zorunda olduğu sosyal pozisyonla ilgilidir.

2. MODERNİTE, MODERNİZM, MODERNLEŞME ve POSTMODERN DURUM

Sekülerizm/dünyevileşme, moderniteyle başlayan ve postmodern döneme kadar devam eden parametrelerin ifadesidir.

Modernlik veya modernite kavram olarak "modern dönemi" tanımlamak için kullanılmış ve bu dönem Bacon ve Descartes'le başlayan modern felsefe, Galileo ile başlayan modern bilim dönerni olarak kabul görmüştür.

Modernite, Avrupa'da 17. yüzyılda ortaya çıkan ve zamanla tüm dünyaya yayılan toplumsal değerler sistemine ve organizasyonuna verilen isimdir. Geleneğe karşı devamsızlığa dayalı duruşu onu bireysel, toplumsal ve politik yaşam alanında dönüşüme tabi tutmuş, 18. ve 19. yüzyıllarda yapılan bilimsel buluşlar modernitenin lehine olmuştur. Modernlik, mevcut geleneksel yapıya karşı gelmiş ve dini inançları devirmiş, hedefi tikellikten çıkarak evrenselliği yakalamak olmuştur. Bu da akıl çağına girmenin çığırıdır (Touraine, 1992: 234). Aydınlanma, "Tanrının" merkez olduğu kutsal bir düzenden "insanın" merkeze konulduğu bir düzene geçişi temsil etmeye başlamıştır. Foucoault'un ifadesiyle aklın bu dünyaya ait olduğu ilkesi kabul edilmiştir. Postmodern dünyada ise "ne Tanrı ve ne de insan" merkeze koyulmuş bunların yerine çok merkezlilik esas alınmıştır.

Modernite ile beraber Tanrı anlayışı kaybolmaya başlamış hatta çoğu insan için hayatı anlama ve anlamlandırmada Tanrı bir anlam ifade etmemeye başlamıştır. İnsanlar "Tanrı yokmuş" gibi yaşamış, günlük pratiklerinde dini hakikatleri ve ahlaki kuralları hayatlarına yansıtmamışlardır. Daha düşündürücü olanı ise, modernitenin etkisi ile bizzat dindarların dünyevileşmesi, kendi hayatlarını aşkın değerlere göre değil, kendi bireysel zevk ve menfaatlerine göre düzenlemeye çalışmalarıdır (Özdemir, 2014: 217).

Avrupa'da modernleşme süreci çok büyük mücadeleler sonucu ve belirli bir süre dâhilinde yaşanmıştır. Büyük mücadeleler sonucu gelişen bir süreç olduğu için modernitenin değerlerini içselleştirmesi gereken halk kitleleri ile bu sürecinin uygulanmasını sağlayan devlet aygıtı arasında kendiliğinden ortaya çıkan bir harmoni mümkün olmuştur. Sonuçta Avrupa'da modernitenin uygulayıcıları ile halk kitleleri arasında birlik ve bütünlük olduğu için Giddens bunu "yerinden çıkarma" işlemi olarak tanımlamıştır (Giddens, 1994: 26).

Modernizm, 19. yüzyılda geleneksel anlamda edebi, sanatsal, sosyal organizasyon ve gündelik yaşamın geçerliliğini yitirdiği düşüncesiyle Fransa'da ortaya çıkmıştır. Etki alanı 1884-1914 yılları arasında olmuştur. Temelde dayandığı fikir, geleneksel sanatlar, edebiyat, toplumsal kuruluşlar ve günlük yaşamın artık zamanını doldurduğu ve bu yüzden bunların bir kenara bırakılıp yeni bir kültür icat edilmesi gerektiği yönünde olmuş ve yaşamın her noktasının sorgulanmasının gerekliliğini savunmuştur. Göle'ye göre Türk modernizmi ise tanımını yerel değerlerin ve toplumsal örüntülerin evriminden almamıştır (Göle, 1993: 154).

Cumhuriyet döneminden itibaren yapılanlara bakıldığında modernizm Osmanlı'da olduğu gibi halka dayanmadan ve halktan kopuk bir şekilde gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bunun en önemli nedeni Batı'da modernite ile başlayan sürecin beraberinde kapitalist ekonomik anlayışı benimsemiş olmasıdır. Osmanlıdan başlamak üzere Cumhuriyet dönemine kadar her zaman orta sınıf ihmal edilmiştir. Bu yüzden Türkiye'de yapılanlar her zaman halktan kopuk, yukarıdan aşağıya ve merkeziyetçi bir görünüm arz etmiştir. Ulus-devlet, sahip olduğu bütün aygıtları kullandığı için Osmanlıdan beri devam eden ve modern düşünceye aykırı olduğu düşünülen tüm geleneksel kurum ve düşünceler kaldırılmış ve bunların yerine modern düşünceye uygun kurumlar yerleştirilmiştir. Tüm bu yapılanlar Batı'ya benzemek için yapılmış ve özeti şudur: Modernizm ile birlikte toplumsal hayat din ile bağlarını kopartmış ve insan etkinliği tanrısal bir etki tarafından değil de direk toplumun kendisi tarafından sağlanan bir güç olarak algılanmaya başlanmıştır (Giddens, 1994: 49).

Modernizm dini kovmuş ve onu eve yolladığı için bunun yerine toplumun içinde kendi kutsalını yaratmıştır. Oysa toplum kutsalsız yaşamaya alışkın olmadığı için modernizm bir süre daha toplumu oyalamayı sürdürmüş ve bundan da kendisine uygun "kutsal sekülerizm"i üretmiştir. Modernizm, sanayileşmenin getirdiği yoğun çalışma hayatı ve çok meşgul ettiği günlük yaşantısıyla insana

ibadethanenin yerine fabrikayı, doğa üstü olanın yerine doğayı, öte dünya yerine bu dünyayı ve dinin yerine de bilimi sunmuş, sunduklarının içinde de yeni kutsallar oluşturarak dindışı bir din icat etmiştir. O da sekülerizmdir (Hazır, 2012: 147). Dünyaya dönük "zahit" tiplemesinin yüceltilmesi bu nedenle yapılmıştır. Oysa İslam'a göre "zahid", dünyalığı elinde bulundurmasına rağmen onu kalbine sokmayandır. İslâm'da "dünya kurma" anlamında dünyevîlik Allah'ın şükrünü istediği bir nimet, fakirlik ise kaçınılması gereken bir musibet olarak kabul görmüştür.

Modernleşme, modernitenin her yönüyle bir gerçeklik olarak bilince yerleştirilmesine dayalı bir ideoloji girişimidir. Modernleşme, Batı Avrupa'da ortaya çıkan ekonomik, sosyal ve siyasi gelişmeleri anlatan bir kavramdır. Aydınlanma düşüncesinin bir ürünü olan modernleşme kısa sürede tüm dünya için ulaşılması gereken bir hedef haline gelmiş ve daha gelişmiş toplumlara eşitlenme süreci olarak kabul görmüştür (Kongar, 1995: 228). Modernleşme, "eski" ve "geleneksel olan" toplumsal yapı ve ilişkilerdeki radikal bir kırılmayı, bir kopuşu, en azından bunlara karşı bir tavır alışı temsil eder ve Weber'in ifadesiyle "dünyanın büyüsünün bozulması", "rasyonelleşme" ve "dünyalı olma" sürecidir (Weber, 1997).

Sanayi İnkılâbı ile başlayan büyük değişimleri ifade eden modernleşmeyi Berger dört olguyla karakterize eder. Cemaatsel yapıların azalması, bireyselleşmenin keşfi, geleneğin/kutsallığın kaybolan gücü ve zaman bilincinin yükselişi (Yıldırım, 2005, 19).

Türkiye'de modernleşme, Avrupa'daki gibi uzun mücadeleler sonucunda ortaya çıkmadığı için Avrupa modernleşme süreci Türkiye'ye aynen ve doğrudan monte edilmiştir. Bu doğrudan monte edilme devlet elitleri vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir. Modernleşme sürecinin yansımalarını bizzat günlük yaşantılarında tecrübe eden geniş halk kitleleri ise bu sürecinin pasif ve edilgen tarafı olarak kalmıştır. Modernleşme süreci "modernleştirici tek parti" vasıtasıyla gerçekleştirildiği için Batı'daki partilerden farklı olarak toplumu temsil etmek yerine onu mobilize etme yöntemini benimsemiştir (Yılmaz, 2003: 92).

Göle'nin de ifade ettiği gibi Türk modernistleri kendilerine model olarak Anglosakson liberalizmini değil, Fransız merkeziyetçi değişim modelini ve jakobenizmini kalıp ve model olarak almışlardır (Göle, 2009: 111). Sonuçta modernleşme sürecinin değerlerini savunanlar ile bu sürecinin monte edilmeye çalışıldığı toplumun edilgen kesimleri arasında Avrupa modernleşmesine benzer bir harmoniden ziyade tam aksine süreç, bu iki kesim arasında sürekli devam eden çekişmeli bir alan hâline getirilmiştir.

"Garplılaşma" ve "modernleşme" gibi kavramlar bu toplumda yıllarca tartışılmıştır. Kimi entellektüeller bu kavramları büyük bir şiddetle savunurken, kimileri buna karşı çıkmış ve bir kısmı da nefretle yaklaşmıştır. Batı medeniyeti hakkında günümüze kadar geçerliliğini koruyan bir ayrım göze çarpmaktadır. Bugün olduğu gibi o dönemde de Batı'nın bilim ve tekniği iyi ve alınmaya değer, buna karşın ahlakı ve kültürü ise reddedilmiştir. Tartışmalar, modernleşme ve Batılılaşma süreçlerine ne gibi sınırlamalar getirileceği konularına odaklandığı için Batı medeniyetinin bölünmez bir bütün olup olmadığı veya kısmen taklit edilebilirliği tartışılmıştır (Kadıoğlu, 1995: 93). Oysa Osmanlıdan itibaren başlayan modernleşme süreci, Avrupa modernleşme sürecinden oldukça farklı bir seyir izlediği için bu da beraberinde bir takım çelişkileri getirmiştir. Örneğin muhafazakâr kesimi modernleşme sürecine dâhil etmeye çalışan "bürokratik elit" tüm bu edinimlerini yukarıdan aşağıya ve zor kullanarak kabul ettirme yoluna gitmişlerdir.

Şerif Mardin, Türkiye modernleşmesini merkez-çevre ilişkisi etrafında değerlendirmektedir. Ona göre (Mardin, 1997: 34) Osmanlı'da bir merkez-çevre kopukluğu vardı. Merkez, şehirlerde oturan bürokrat ve askerler gibi yerleşik halk iken; çevre göçebelerden oluşuyordu. Merkezle çevrenin ilişkisi kopuktu çünkü merkez çevreyi küçümsemekteydi. Osmanlı İmparatorluğu genişledikçe merkez ve çevre birbiriyle çok gevşek bağlarla bağlı iki ayrı dünya oluşturmuştur. Merkezin diğer bir özelliği ise çevreden statü bakımından farklı olmasıdır. Merkez, Gayri Müslim gruplardan alınarak devşirilmiş bürokrat ve askerlerden oluşuyordu ve bunlar Sultan'a tam bağlıydılar. Ayrıca ekonomik açıdan da merkez ve çevre farklı konumlara sahiplerdi, merkez vergi vermiyor ve gelirleri zengin tüccarlardan aşağı değildi. Türkiye'de modernleşme süreci başından beri merkezden çevreye doğrudur ve merkez ile çevrenin çatışmasına dayanmaktadır. Merkez, uzun bir dönem Batı karşısında elde ettiği üstünlüğü kaybetmenin ve geriye düşmenin yarattığı olumsuzluğu gidermek amacıyla dikkatini Batı'da ortaya çıkan gelişmelere

yönlendirmiş ve aynı zamanda bu gelişmeleri uygulamaya başlamıştır. Çevre ise üstten gelen ve kendisinden kopuk olarak ortaya çıkan gelişmeleri özümseyememiş ve gelişmeler karşısında bazı çatışmaları yaşamıştır. Bu çatışmanın kırılma noktası ise, ulus devlete geçişle beraber olmuştur.

Böylece Türkiye'de modernleşme "aşağı kültürü" dönüştüremediği ve onun yerine "yeni edebi biçimler" ortaya çıkaramadığı gibi, seçkinler kültürünün "narsizmi, kısırlığı ve ayırıcı görüş açısı" da demokrasiyi kullanışsız hale getirmiştir (Mardin, 1991: 186). Modernleşme, öncelikle devlet merkezli bir proje olmuştur. Türkiye'nin modernleşmesi devlet tarafından "devlet için devlet içinde" mantığı içinde gerçekleştirilmek istenmiştir. Modernleşme, devlet sorunu olarak algılandığı için devlet katında ve devlet elitleri tarafından hazırlanıp sunulması kabul görmüştür. Proje, devletin koruması ve denetiminde ortaya çıkması nedeniyle daha başlangıçta problemli doğmuştur.

Postmodernite ise modernizm sonrası tanımlamadır. Modern sanat anlayışıyla başlayan kopuşun mimarlık, felsefe, edebiyat ve güzel sanatlar gibi alanlarda kendini yeniden var etmesidir. Postmodernizm, yeni bir tarihsel evre olmaktan ziyade modernizmi kendi içinde yeni bir aşama ya da özgül bir dönem olarak anlama çabasıdır. Çünkü postmodernizm 1968 yılında yaşanan yenilginin bir sonucudur. Postmodernizm, modernizmin bir devamı olabileceği gibi moderniteden bir kopuş veya modernizmin kendi içindeki bir eleştirisi olarak da ifade edilebilir. Lyotard, onu modernizmin bir parçası olarak tanımlar (Lyotard, 1997: 155).

Postmodern kültür yerelliğin, çeşitliliğin, farklılığın, neredeyse göreceliğin serbestçe dolaşımını, iletişimini ifade etmektedir. Farlılıkların sahiplenilmesi, yeni modernizmin katılım ilkelerini belirlemiştir. Postmodernizim, sanayi kültüründen farklı olarak evrenselliğe değil yerelliğe, homojenleştiren değil çeşitlenen değerlere ve pratiğe prim vermektedir (Göle, 1993: 160).

Postmodernizm tartışmaları kültürel teori alanında, modernist sanat biçimleri ve pratiklerinden koptuğu iddia edilen bir dizi kültürel yapıyı tanımlayan mimari, edebiyat ve resim gibi alanlarda yeni postmodern kültür biçimlerinin işaretleri olarak başlamıştır. Postmodernizm, meta anlatılar karşısında kuşkuculuğu savunmuş ve metafizik, tarih felsefelerini ve herhangi bir totalleştirici düşünce biçimini reddetmiştir. Postmodern toplum bilgisayarlar, enformasyon, bilimsel bilgi, ileri teknoloji, bilim ve teknolojide sağlanan yeni ilerlemelerden kaynaklanan hızlı değişen toplumdur (Best ve Kellner, 1998: 205).

Auguste Comte, Herbert Spencer, Emile Durkheim, Max Weber, Karl Marx, ve Sigmund Freud gibi XIX. yüzyılın önde gelen düşünürlerinin tamamı yükselmekte olan sanayi toplumlarında dinin önemini yitireceğine inanmışlardı. Diğer yanda Aydınlanma felsefesinin öncülüğünü yapanlar da bilime olan inançlarının bir gereği olarak aynı görüşteydiler. Bu iki güçlü etkiden dolayı XX. yüzyıl toplum bilimlerinde dinin öneminin olmadığı yaygın bir görüştü. Din ve dini olan her şey geçmişe aitti; yeri de müzelerdi. Bilimi yegâne mürşit kabul eden modern insan için başka mürşide gerek yoktu ve olmayacaktı. Modernite olarak ifade edilen süreç belirtilen hakikati algılama sürecini baştan sona değiştirmiştir. İnsanın metafizik ve kutsallık ile olan bağını koparma amacında olan modern düşünce epistemolojik değişim yoluyla varlığa başka anlamlar yüklenmesine neden olmuştur. Salt maddi varlığı anlama çabasında olan modernlik, sekülerleşme/dünyevileşme isimleri verilen süreçler ile insanları bütünlük hissinden koparıp, kutsallık anlayışlarını dumura uğratarak çıkmazlara girmelerine neden olmuştur. Avrupa'da başlayan sekülerleşme dalgası yayılarak diğer coğrafya ve kültürleri dönüşüme uğratmış böylece modernliğin eleştiricisi ve devamı olan postmodernlik başlamıştır (Alkış, 2014: 246).

Postmodern toplumsal teoriler üretilemediği için modern ve postmodern arasındaki kırılma ya da kopuşta neyin söz konusu olduğu da yeterince teorileştirilememiştir. Buna rağmen postmodernizm entellektüel bir olgu olarak özellikle Batı dünyasında etkisini gittikçe arttırmakta ve büyük tartışmalara neden olmaktadır.

3. DÜNYEVİLEŞEN MÜSLÜMANLAR

Sekülerlik kavramı iki anlamda kullanılmıştır. Birincisi, laiklik anlamına gelmekte ve yaygın tanımıyla din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılmasını ifade etmektedir. Onun içerdiği bu anlam için

"politik sekülerizm" denilmiştir. Siyasi arenada politik sekülerizm, ideolojik çağrışımlara ve anlam kaymalarına neden olduğu için içerdiği anlam itibariyle sosyal bilimcilerin hemfikir olma noktasında zorlandıkları bir kavram olmuştur. İkincisi, sekülerizm, daha çok ilahiyat ve din sosyolojisi disiplinlerinin çalışma alanına girmekte ve kendini "dünyevilik" olarak tanımlamaktadır. Sekülerlik kendini, dinin toplumdan kopuşu olarak tanımlarken, sekülerizm, modern dönemdeki haliyle, "din dışı bir din" şeklinde tanımlanabilir. Sekülerizm, dinin antitezi değil, "din formunda ve hayatın diğer parçası"dır. Kendi kutsallarını üreterek dinin yerini almış ve aşkınlığı dışlarken onun yerine kendi dünyevi kutsallarını koymuştur (Hazır, 2012: 147). Sekülerleşme, modernitenin gelişmesiyle birlikte toplumsal bir kurum olarak dinin gücünü zamanla kaybetmesi sonucu toplumun, kültürün ve tüm sektörlerinin; dini kurumların ve onların temsil ettiği her türlü sembollerin hâkimiyetinden kurtulması sürecidir.

Sekülerizm batılı teologlara göre bir ideolojiye tekabül etmiş fakat doğanın büyüsünü bozmasına ve siyasetin kutsallığını kaldırmasına rağmen, değerlerin kutsallaştırılmasını yok etmemiş bilakis kesin ve nihai olarak kabul edilmesini istemiştir. Buna karşılık kendi değerler sistemini bunun yerine geçirmiştir. Sekülerizmin aksine sekülerizasyon tüm değerleri görecelileştirerek insan ve tarih için gereken açıklığı ve özgürlüğü sunduğu için sekülerizasyona karşı bir tehdit olarak görülmüştür (Attas, 1995: 46). Batı toplumlarında ortaya çıkan ve günümüzde iyice güçlenen sekülerleşme olgusu, hem kurumsal hem de bireysel boyutta tüm dinleri ve dindarları etkilediği gibi Müslüman kesimi de etkilemeye devam etmektedir. Bunun bir sonucu olarak sekülerleşme tartışmaları dünyanın farklı yerlerinde devam etmektedir.

Dünyevileşme müspet manada "dünyalılaşma" demektir. Dünyada olup bitenlerle ilgili olma, yeryüzünde gerçek ve sahici bir amaç gütme ve onun için mücadele etme manasındadır. Menfi manada ise "dünya malına meyletme" demektir. Mal, mülk, para, servet peşinde koşma, bunları hayatın yegâne gayesi haline getirme istemidir. Weber, dünyevileşmeyi kapitalizmin ve Protestanlığın bir ürünü olarak değerlendirirken (Turner, 1991: 206). Berger, onun yani dünyanın büyüsünün bozulmasının Tevrat'la başladığını iddia eder ve ona göre, Yahudilik bu büyü bozumu işini, Tanrı'yı aşkınlaştırma, tarihselleştirme ve ahlakı rasyonelleştirme ile başarmıştır (Berger, 1993: 173-182).

Modernite ve sekulerizmin dinin siyasal ve sosyal hayattan çekilmesini ısrarla talep etmesi bir yönüyle dinin söz konusu her iki alanda icra ettiği işlevlerin zayıflamasına zemin hazırlamıştır. Ruhunu kaybeden modern insanın kutsala, aşkın olana ya da tabiatüstü bir varlığa inanma, sığınma ve bağlanma ihtiyacı, akıl ve bilim dâhil başka hiçbir güç tarafından doyurulamadığı için, dindarlık olgusu ya kurumsal boyutunu koruyarak bireysel bir karaktere ya da kurumsal dinle bağı büyük oranda veya kısmen kopuk bireysel maneviyatçılığa bürünmüştür. Bu noktada ise birincisi "modernite ile dinin karşılıklı birbirini etkilediği" ikincisi ise "kutsalın vazgeçilmezliği" şeklinde özetlenebilecek kuramsal açılımlarla karşılaşılmaktadır (Yapıcı, 2009: 4).

Dünyevileşmenin İslam dünyasındaki tezahürüne bakıldığında ise Müslüman kesim günde beş vakit namaz kılmakta, hayatı boyunca en az bir defa hacca gitmekte, günlük pratiklerinde sakal bırakmak, takkeli dolaşmak, elinde tespihi eksik etmemek gibi bir takım formları kullanmakta ama tüm bunlara karşın parayı ve dünya malına sahip olmayı da çok istemektedir. Din artık insanların hayatında hem vardır hem yoktur. Vardır, çünkü insanlar cami ve kiliselere gitmekte, ahlaki normları dinden devşirmekte, Tanrı'ya inanmakta, hatta modern çağın başlangıcına göre çok daha dindarca bir hayat sürmektedirler. Ancak din, insanların dünya görüşünde ve yaşantısında aksiyon oluşturmamaktadır (Hazır, 2012: 146).

Bugün Türkiye'de ilim ve düşünce düzeyinde yüksek değere sahip bireysel istisnalar olmakla beraber, siyasi hareket olarak dindar kesim düşünce noktasında çok düzey kaybetmiş, hatta önemli oranda partizanlık seviyesine düşmüştür. Uzun süredir kendini dindar olarak tanımlayan kesimde dünya malına karşı duyulan düşkünlük, güç ve servetin cazibesine kapılmak ve İslam'ın ahlaki değerlerini ihmal etmek gibi faktörler çok somut şekilde gözükmektedir. Eski mücahitlerin yerini yeni müteahhitlerin almasına rağmen Tanrının intikamı olmayacaktır. Çünkü din irtifa kaybetmekte ve yaşamın her noktasında çalınan "seküler çan kuleleri" buna şahitlik etmektedir.

Türkiye'de dindar olduğunu söyleyen kesim; bilim, sanat, ekonomi ve yaşam alanlarında yenilmiştir. Bütün eylemleriyle dünyadan koparılan bir İslam gerçeği söz konusudur. Müslüman kesimin kendine ait bir ahlak anlayışı da yoktur. Oysa Fransız filozof Voltaire bundan yüzyıllar önce İslam'a, onun peygamberine ve peygamberin şahsında Arap halkının taşıdığı dehaya duyduğu hayranlığını ifade eder (Voltaire,1963: 265). Müslüman kesim bugün bu hayranlığı hak etmediği için kendi yetersizliklerinin bedelini İslam'a, Müslümanlara hatta bütün dünyaya ödettirmektedirler. Yaşamakta oldukları aslında "uydurukça bir dindarlaşma"dır.

Diyanet İşleri Eski Başkanları'ndan Ali Bardakoğlu 2015 yılında kendisiyle yapılan görüşmede Türkiye ve İslam ülkelerinin hızlı bir şekilde dünyevileştiğini ifade etmiş ve ona göre Türkiye'nin giderek dindarlaştığı tezi doğru değildir. Şekil ve sembollerin yanı sıra bolca kullanılan dini kelime ve kavramları ölçü alırsak ilk bakışta dindarlaşma artıyor zannedilir. Dini cemaat ve tarikatların, bugün itibariyle dünyevi oluşumlar olduğunu, din adına topladıklarıyla dünyaya yatırım yaptıklarını söylemiştir. Cemaatler insan yetiştirmeyi ikinci plana iterek kendi varlıklarını güçlendirecek kurumsallığa yönelmişler radyo-televizyon kurmak, yurtlar açmak ve daha da büyümek gibi. İnsanın donanımını büyütmekten ziyade kurumu büyütmek tercih edilmiştir. Bardakoğlu, bunun nedenini ise şöyle açıklamaktadır: "İslami zihin, bugün Kuran'ın inşa ettiği süreci tersine döndürmüş akide(inanç) ve ahlak sona, muamelat (uygulamalar) başa alınmıştır. Neden? Çünkü dünya, dinin önüne geçmiştir. Böyle olunca da kul ile Allah ilişkisi bozulduğu gibi insanın insan ile ilişkisi de bozulmuştur (Kıran, 2015: 8).

3.POSTMODERN KAPİTALİST AİLE

17. yüzyıldan itibaren Descartes, akıl ve bedeni birbirinden ayırarak aklın egemenliğine giden yolu açmıştır. O tarihte Avrupa'da akıl ve kültürün erkeğe, beden ve doğanın ise kadına ait olduğu gerçeği ortaya çıkmış sonuçta erkeğin baştan çıkarıcı gücü yani "yeni erkek aklı" var olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı ve sonrasın yaşanan yıkımlar, insanlık üzerinde oldukça etkili olmuş, eski rasyonel değerler sarsılmaya, pozitivizm ve modernizm yeniden sorgulanmaya başlanmış ve anti-pozitivizm ve postmodernizm gibi yeni düşünce akımları doğmuştur. Bunlar birer yeni ideolojiydi. Bu durum Lyotard'ın meta anlatılarına yönelik inanmazlığının ifadesi olmuştur (Lyotard, 1997: 12).

1960'lı yıllardan itibaren başlayan postmodern toplum, o güne kadar modernliğin denetlediği ve sınırladığı yapıdan sıyrılmaya başlayan "cinsel devrim"in ortalığı sarstığı dönemi simgelemektedir. Çünkü o güne kadar modernliğin kurduğu ve disiplin altına aldığı bedenin içine ve dışına ait olan her şey ortalığa saçılmıştır. Bu tarihten itibaren beden, modernliğin disipliner ve kurumsal aklına karşı isyan başlatmış, cinsel arzuyla, içgüdülerle ve bilinçaltıyla birlikte anılmaya başlanmıştır. Zaten 1960 yılından itibaren başlayan feminizm ve bundan kaynaklı kuramlar kendilerini kadın bedeni üzerinden var etmiştir (Çubukçu, 2007: 84).

19. yüzyıl cinselliği üremeye dayalı, aile içinde gerçekleşen ve belli bir biçim dahilinde kurulmuştur. Bu çağın modern bireyi cinselliğin aşırı istemlerine pirim vermemiş ve onu daha edepli yaşayacağını tasarlanmıştır. Aynı yüzyılın modernliği ise kaba sekse karşı olduğu gibi erotizme de karşı çıkmıştır. Bu dönemin cinsel algısı ciddiydi. Çünkü modernlik bu dönemde bireyi kontrol etmiştir. Tahrip gücü olmayan ve evliliğe yardımcı olduğu müddetçe aşk önemsenmiş ama evvela aile olmak üzere diğer kurumlara zarar veren aşk ise benimsenmemiştir. Bu dönemin aşkları dönemlik olmaktan ziyade ömür boyu devam etmiş ve bu durumda evliliğin en büyük hazırlayıcısı olmuştur. Evlenmek isteyen erkek adayları evlenmek istedikleri kızların evlerine gider ve onların annelerinin kuşkucu bakışları altında salonlarda beklemek mecburiyetinde kalmışlardır. Bu buluşmaların ev dışında ve kamusal alanlarda gerçekleşmesi ise 1920'li yıllardan itibaren başlamıştır. Bu yıllar aynı zamanda aşkın trajik boyutunu yitirdiği yıllardır. Bunun yerine başlayan romantik aşklar, kendini tüketim kültürü ve bireysel mutluluk üzerinden var etmiştir. Bu dönemde reklamlar, aşkın politik ekonomisi içinde önemli bir yere sahip olmaya başlamıştır. Reklamlar, akşam yemeklerinin yenileceği restoranların ortaya çıkmasına ve ticari eğlence mekânlarının kurulmasına neden olmuştur. Reklamlar, kültür endüstrisinin içinde karlı bir yatırım haline gelmiştir (Çubuklu, 2007: 92).

Kapitalizmin küreselleşmesi ile kültür endüstrisi de iki anlamda küreselleşmiştir. İlk olarak kapitalizmin temel yapılarının bulunduğu Batı ülkelerinde üretilen kültürel ürünler diğer ülkelere ihraç edilmiş ve ikinci olarak da küresel kapitalizm sayesinde diğer gelişmekte olan ülkelerdeki temsilcilerine has kültür endüstrileri oluşturulmaya başlanmıştır. Amacı kar elde etmek olduğu için seri kültürel ürünler üretilmiştir. Milyonlarca insanı televizyon başına çeken şiddet ve aşırı müstehcenlik içeren dizilerin yayınlanmasındaki temel nokta kar amacıdır. Buradaki küreselleşmenin etkisi kapitalist mantığın ve alışkanlıkların küreselleşmesindendir (Demirezen, 2014: 346).

1960 yılından itibaren başlayan feminist hareket, modernliğin aşk anlayışını eleştirmiş ve kadınların bağımsız cinsel-duygusal yaşamlarını öne çıkarmıştır. 1970 yılına gelindiğinde kadın hareketleri modernliğin erkek egemen biçimlerini sarsmıştır. Monogami aile modeli çözülmeye başlanmış, boşanmalar artmış, cinsellik ahlaktan özerkleşmiş ve flört, evliliğin hazırlayıcısı olmaktan çıkmıştır. Kadın ve erkekler arasında eşitlikçi bir modele geçildiği görüşü kabul görülmeye başlanmıştır. Kadınların duygusal arenada özgürleşmesi ve otonomisi karşısında eskinin söylemi olan "ölüm ayırana kadar" süren ve mutlak yükümlülüklere dayalı romantik aşk güç kaybetmiş, bunun yerine olabileceği gibi olamayacak aşk(olumsal aşk) kabul görmeye başlamıştır. Bu yeni dönem "plastik cinsellik" olarak tanımlamıştır. Bu dönemde monogami zorunluluk olmaktan çıktığı için modern evliliğin sarsıldığı dönemde boşanmalar artmış ve açık evlilikler yaygınlaşmaya başlamıştır. Bunu daha sonraları evlenmeden birlikte yaşayan çiftlerin artmasının yanı sıra birlikte oturmayıp ara sıra birbirlerine takılan ayrı banka hesapları olan, ayrı arkadaşları ve ayrı kedileri olan çiftlerin sayısı takip etmiştir.

Aile kurmanın her evresi bir sonrakini hazırlamış ve yaşama ilişkin parçalar birbirlerini tamamlamıştır. Postmodernlik ise buna dayalı uzun süreli miti sarsmış, evliliğe dayalı kareleri kısa süreli ilişkilerden oluşan parçalı, yamalı bir şekle sokmuştur. Ayrıca bu kısa ilişkilerin bireyin geçmişteki ya da gelecekteki yaşamı, ilişkileri ile uyum içinde olması gerekmiyordu. Yeni bireyin aile yaşamı eklektik olarak bir arada duran, birbiriyle uyuşmak zorunda olmayıp çoğu kez birbirleriyle çelişen özerk parçaların gelişigüzel bir kolajından oluşmaktaydı. İlişkilerin farklılığa dayalı çokluğu postmodern piyasadaki metaların çeşitliliği, çokluğu, tüketicilere sunulan tercihlerin aşırı bolluğu ile de ilişkiliydi. Bireylerin ilişkileri seçme biçimleri ile süper marketlerdeki ürünleri seçme biçimleri arasında benzerlikler mevcuttu. Metalaşmadan amaç daha önce ekonominin dışında olup bir market değeri olmayan servis, ürün veya ilişkilerin ekonominin içine alınmasıyla bir market değeri kazanmasıdır. Kapitalist ekonomik sistem hem coğrafi olarak genişlemiş ve hem de derinleşerek daha önce ekonominin dışındaki noktaları da içine alarak meta haline getirmiştir. Marx'ın ifadesiyle kapitalizm katı olan şeyler buharlaştırmış, kutsal olanları ise profanlaştırmıştır. Kapitalizm ile birlikte katı olan şeyler metalaşarak buharlaşmıştır. Bir objenin metalaşması Marx'ın ifadesiyle metaların fetişizmi ile daha rahat anlaşılabilmektedir (Marx, K. ve Engels, F., 2011: 46).

Postmodern dönemin tüketicisi kısa süren ve arkasında yerini bir yenisine bırakan hazlar peşinde olmuştur. İlişkiler ise kısa süreli, uçucu yoğunluklardan, deneyimlerden, duyumlardan, zevklerden, duygusal birimlerden oluşmaktaydı. Bu kısa ilişki biçimi eskinin sarsıcı, yıkıcı ve tutkudan farklı olarak ahlaki ya da sosyal engellere karşı mücadele eden, ihtilalcı bir niteliğe sahip değildi. Kısa süreli ilişkiler kent merkezlerinde çalışan profesyonel kesim arasında yaygındı ve bu grup ekonomik rasyonalite biçimleri ile cinsel arzu arasındaki geçişlerde, yön değiştirmelerde bir hayli ustaydı. Bu kesimin angajman fobisinin nedenlerinden biri daha iyi bir partner bulma opsiyonunu her zaman açık bırakılmıştır. Hedonizm, estetizm, ironi ve inançsızlığın yaygınlaşmasıyla birlikte aile sarsıcı bir uç deneyim olma özelliğini yitirmiş, romantizm söylemi güç kaybetmiştir. Sonuçta düşük yoğunluklu hale geldiği için de şiddetini yitirerek zararsızlaşmıştır (Çubukçu, 2007: 95).

Postmodern söylem "derin aşk"ı onaylamamış ve 1990'lı yıllardan itibaren insanları büyük tehlikeler karşı uyarmıştır. Medyanın günümüzde sahip olduğu bu güçle birlikte reklamlar tüketim toplumunun oluşumunda önemli rol oynamakta ve tatminsizlik ve yoksunluk duygusunu uyandıracak şekilde ideal imajlar oluşturmuştur. Reklamlar, bu ideal imajları pazarlayarak korku, kaygı ve güvensizlik duygularını pompalayarak söz konusu malları satmayı denemiştir. Böylece insanlar bu ideal imajlara ulaşabilmek ve kendilerindeki kaygı ve güvensizliği gidererek öz güven kazanmak için bu malları satın alma ihtiyacı hissetmişlerdir. Tüketim toplumlarında yaygın şekilde gözlemlenen değişken arzular ve sürekli yenilik isteği de çoğunlukla reklamlar tarafından oluşturulmuştur. Reklamların propagandasını

yaptığı bu ideal imajlar ve bu ideal imajlarla mutluluğun eşitlenmesi insanların kendi kendilerini aldatıcı bir hedonizme sebebiyet vermiştir. İnsanlar bir sonraki alacakları mal ile ideal imajlara ulaşacaklarını ve arzularını tatmin edeceklerini hayallerken alınan her mal bu hayal ile tam örtüşmemekte ve insanları hayal kırıklığına uğradıkları için bir sonraki mal ile buna ulaşmak hedeflenmiştir (Demirezen, 2014: 349). Böylece ölüm ayırana kadar birliktelik yaklaşımı demode olmaya başlamış ve başvurulan standartlarda bir düşüş baş göstermiştir. Gündelik ilişki biçimlerinin sayısı artmış, tek gecelik ilişkiler aşk olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Metaların anında hızlı bir şekilde tüketilmesini ifade eden "fast-tüketim kültürü" cinselliği de anlık kullanımın, tatminin standartlarına göre biçimlendirmiş, "işi çabuk bitirip" yeni bir bedenin anlık tüketimine geçmeyi önermeye başlamıştır. Malların ve ilişkilerin tüketimiyle ilgili olarak hafiflik, hız, yenilik ve çeşitlilik kavramları öne çıkmış ve böylece "devir hızı" yükseltilmiştir.

Modern kapitalizm de vaktiyle bireyciliği, rekabeti, piyasa öznelliğini teşvik ederek insanlar arasındaki sıcak, içten ilişkileri zayıflatmış, yabancılaşmayı artırmış ama bununla birlikte ihtiyacı gereği toplumu bir arada tutacak bir takım kolektif yapıları, angajmanları muhafaza etmiştir. Postmodern kapitalizm ise bu tür kolektif yapılara ve angajmanlara ihtiyacı bırakmadığı için yeni toplumda bireyler ortada kalmış, yüz yüze ilişkiler, yakın dostluklar, kalıcı beraberlikler, angajmana dayalı sevgililik ilişkileri düşüşe geçmiştir. Bunun yanında elektronik iletişimin insanlar arasındaki ilişkileri tarihte görülmemiş biçimde kolaylaşmıştır. Cep telefonları ve chatleşme gibi faktörler iletişim patlamasına neden olmuş ancak elektronik iletişimin sağladığı yakınlık sanal bir yakınlık olarak kalmıştır. Ortaya çıkan sonuç çoğrafi yakınlıktan ve yerinden koparılmış bir iletişimdi. Ancak bir uzaklık ve mesafe duygusu veriyordu. Sanal yakınlık, insanlar arasındaki bağlantıları bir yandan sıklaştırırken öte yandan sığlaştırmakta, yüz yüze ilişkilerin beraberinde getirdiği angajmanı, sorumluluğu ve ağırlığı ortadan kaldırmıştır. İnternet üzerinde süren ve bir tür eğlenceye dönüşen ilişkilerden istenildiğinde "delete" tuşuna basarak çıkmak mümkün olmuştur (Çubukçu, 2007: 98).

Batı'da yüzyıllar boyu devam eden baba egemenliği 19 yüzyılda ciddi manada sarsıntı geçirmeye başlamıştır. O tarihlere kadar iş ve ev henüz mekânsal olarak birbirinden tam olarak ayrılmadığı için baba vaktinin büyük bir kısmını evde çocuklarıyla geçirmekte ve sahip olduğu becerileri çocuklarına öğretmekte ve onlara ahlaki değerleri aşılamaktaydı. Bu dönemde baba aile üyeleri üzerinde mutlak bir otorite sahibiydi ve çocukların da babaya mutlak itaati vardı. Tüm bunları "bireysel babalık" olarak tanımlamak mümkündür. 18. yüzyılın ortalarında evvela İngiltere'de başlamak üzere devlet, bireysel babalığa müdahale etmiş 19. yüzyıldan itibaren başlayan evrim süreci bireysel babalığı, kurumsal veya kamusal babalık lehine sahip olduğu bazı ayrıcalıklardan vazgeçirmek zorunda bırakmıştır. 19. yüzyılda kapitalizmin gelişmesiyle beraber babalar fabrikalarda çalışmaya başlamışlardır. Bu durum babalığın gündelik işlerin bir parçası olan ev merkezli ekonomik faaliyetlerden kopuşu anlamına geliyordu. Çünkü babanın zamanı fabrikalarda çalışarak geçiyordu. Yine aynı tarihlerde babanın ailesiyle beraber geçirdiği zaman azaldığı için annenin çocuklarını yetiştirmede rolü ön plana çıkmıştır. Batı'da 19. yüzyılda çalışma hayatı ve kamusal hayat erkeğin, ev ve aile hayatı ise kadının alanı olarak belirlenmeye başlanmıştır. 1950'li yıllardan itibaren boş zamanın artmasıyla beraber erkekler iş dışındaki zamanlarını evlerinden ziyade içki salonlarında, kulüplerde ve sportif faaliyetlerde geçirmeye başladılar. Daha önce vaktini çocuklarıyla geçiren babanın durumu normal karşılanırken 1950'lerden itibaren erkeğe yakışmayan bir durum olarak kabul görmeye başladığı için baba, vaktini dışarıda yani kulüplerde geçirmeye başlamıştır. Evin içinde erkekler amatör bir rolde görüldükleri için erkeğin payına düşen kişisel istekleri para olmaya başlamıştır. Duygusallık kadına ait bir olgu olarak kabul görmeye başladığı içinde kız çocukların anneye bağlı olduğu düşünülmüştür. Baba ise erkek çocuklarla ilgiliydi ama o da "kadınsı bir duygusallıktan" uzaktı. 19. yüzyılın babası otoriter, sert ve çocuklarıyla arasına mesafe koyan bir tipti. Ama aynı zamanda bu dönemin babaları çocuklarının yetiştirilmesi ile ilgili bütün görevleri eşlerine devretmemişlerdi. Her ne kadar baba kamusal alanın öznesi olsa bile bu alana ilişkin değerleri özellikle erkek çocuğuna aktarabiliyordu. Orta sınıfa mensup babalar erkek çocuklarına eğitim, meslek seçimi, siyasal ve mali konular hakkında bilgiler verebiliyorlardı. 19 yüzyılda baba evin geçimini sağlayan ve mali olarak tüm aile bireylerini ekonomik açıdan kendine bağımlı kılan tek aktördü. Ev reisi olan babalar eşleri ve çocukları üzerinde hakka, kadınlar ise ev ve çocuk bakımına ilişkim işlerle anılırlardı. Bu dönemde babaya biçilen rol, cinsiyet ayrımcılığının yanı sıra sınıfsal ve ırksal ayrımcılık temeline de dayanıyordu. Bu dönemin ideal babası orta sınıfa mensup "beyaz Batılı"ydı. Alt sınıfların babası ise renkli ve kötü baba olarak bilinirdi (Çubukçu, 2007: 103).

Yine bu dönemin devleti "babaların devletiydi". Ama çocuk giderek artan ölçülerde evde babalar tarafından eğitilmek yerine "devlet babanın" tek tipleştirici olan kurumları olan okul, hastane, ıslah evleri ve sosyal hizmet uzmanları tarafından biçimlendirilmeye ve disipline edilmeye başlanmıştır. 20. yüzyıldan itibaren kadın hakları hareketlerinin güçlenmesi kadının sosyal hayata daha fazla girmesine neden olmuştur. Bu durumda devlet, evin kontrolünü sadece babanın inisiyatifine bırakmayı yetersiz görmüş be bunu tamamlayıcı mahiyette ilk müdahale anneliğe yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Annenin çocuğu yetiştirmedeki birinci rolü korunmuş ancak anne artık çocuklarını "bilimsel anneliğin" kuralları çerçevesinde yetiştirmeye başlamıştır. Devlete göre çocukları yetiştirmek açısından annelik içgüdüsü ve sevgisi yeterli değildi, anneler çocuklarını akla dayalı bir biçimde bilimsel, pedagojik, rasyonel bir tarzda yetiştirmelidirler. Anne, rasyonalite ve bilim aracılığıyla kontrole tabi tutulmuş sosyal hizmet uzmanları, ev ekonomisi ve okullardaki pedegoji öğretmenleri devletin bu yol için kullanabileceği araçlar olmuştur.

1970'lerin sonrasında piyasaya "yeni baba" idealinin ilk tohumları 1920'lerden itibaren ortaya atılmaya başlanmıştır. Buna göre orta sınıfa mensup bir baba, işinden eve geldikten sonra çocuklarıyla oyun oynamaya, onlara yakınlık göstermeye, hafta sonlarını onlarla birlikte geçirmeye ve onlara futbol öğretmeye başlamış böylece paradoksal bir biçimde evcillik erkeksileştirilirken aynı zamanda erkeklikte evcilleştirilmiştir. Ancak babanın evcilleşmesi yüzeysel düzeyde kalmış ve vitrinin öte tarafına geçememiştir. Babalar çocuklarıyla oyun oynamaya ve onlarla daha arkadaşça davranmaya başlamışlardır. Bebeklerin altını değiştirmek, onları yedirmek ve uyutmak ise anneye bırakılmıştır. Babaya çocuklarla ilgili olarak işin eğlence ve serbest zaman faaliyetleri kalmıştır. Babanın sahip olduğu "babacık kültürü", güler yüzlü olan babalığı temsil ediyordu. Yeni söylem babanın aile içindeki otoritesini azaltmamış, "çocuklarıyla ahbap baba" modeli aracılığıyla annenin çocuklar üzerindeki etkisine karşı bir denge oluşturmuştur. 1970'lerde başlayan İkinci Dalga Feminizm mücadelesiyle babanın çocuğun fiziksel bakımına daha fazla katılması yönünde bir baskı oluşmuştur. Yine aynı tarihlerde başlayan post-fordist hizmet ekonomisi kadınların iş hayatına yoğun bir şekilde katılmasını beraberinde getirmiştir. Babanın evin geçimini tek başına sağlama özelliği zayıflamaya başlamış çalışan kadınlarda kocalarından ev işlerine ve çocukların bakımına daha fazla katılmalarını talep etmeye başlamışlardır (Çubukçu, 2007: 106).

Kadının çalışma hayatına başlaması, tek başına kalan kadınların çocuklarını büyütmeye başlayan kadınların sayısının hızla artması, babanın mutlaka aile reisi olduğuna dair konumunun sarsılması, ailenin feminizasyonu ve çocuklarını cinsel olarak taciz etmeye başlayan çok sayıda baba hakkında davaların açılması 1980'lerden itibaren eski aile değerlerine dönüşü savunan yeni-sağ ve yeni-muhafazakar çevreleri harekete geçirmiştir. Bu kesim babanın sarsılan otoritesini yeniden kurmak istemiş, çocuğun yetişmesi için baba kontrolünün zorunlu olduğunu söylemişlerdir. 1990'lı yıllarda babasız yetişen çocukların suç işlemeye, uyuşturucu kullanmaya, intihara, yöneldikleri ve daha onlu yaşlarda evlilik dışı çocuklara sahip olmaya başladıkları görülmüştür. Aynı tarihlerde ailenin kadınsılaştığından yakınılmış ve babalığı tekrar "erkeksileştirmek" istenmiştir. Babalığın erkeksi boyutunun heteroseksüel bir çerçeve içinde vurgulanması kadınlara karşı olduğu kadar geylere karşı da negatif bir tavır anlamına geliyordu. Bu tarihten itibaren gey babalar kendi yaşam tarzlarını oluşturmaya yönelmişlerdir. Postmodern toplumda medyanın yaygınlaştırmaya çalıştığı "müşfik baba" imgesine karşın evlerini, çocuklarını terk eden baba sayısında patlama olmuştur. Uzun süreli yükümlülüklerden kaçınan light kimlikler üreten postmodern toplumda babaların evlerini terk etmeleri, çocuk bakımına ilişkin yükümlülüklerden uzak durması normaldi. 1980'lerde ABD'de devlet tarafından çocuklarıyla ilgilenmeyen babalara karşı önlemler alınmış ve yeni sosyal programlar devreye sokulmaya başlanmıştır. Devlet, babaları maddi ve manevi açıdan sorumluluk almaya yönlendirmiştir. Babalığın modern devlet tarafından bu şekilde inşa edilmesi sosyal bir kurgudan ibaret kalmıştır. Çünkü modern toplumda ulus-devlet tarafından kurulan babalık, postmodern toplumda ağırlıklı olarak medya tarafından oluşturulan bir söylem içinde varlık kazandığı için bu da büyük ölçüde Batılı, orta sınıftan, heteroseksüel, sakat olmayan babaları veri kabul eden bir söylem olmuştur. Bu durum aynı zamanda bireysel babalığın egemenliğini kurumsal veya kamusal egemenliğe kaptırması demekti (Çubukçu, 2007: 108).

SONUÇ

Aile toplumun beklentilerine uygun mahiyette değişmek mecburiyetindedir. Birçok işlevi bünyesinde barındıran geleneksel aileden farklı olarak modern kentsel aile, işlevlerinin bir kısmının uzmanlaşmış toplumsal kurumlarla paylaşmaya gitmiş ve bunun sonucunda da aile üyeleri arasındaki ilişkiler ve beklentiler değişmiştir. Ailenin üyelerine verdiği eğitim yetersiz kaldığı için daha çocuk yaşlarda aile dışı kurumlarda özel eğitim görmeleri, ailenin toplumsallaştırma ile ilgili işlevini zayıflatmış ama ortadan kaldıramamıştır. Toplumsal değerler yeni kuşaklara aktarma yoluyla bırakılmakta ve aile böylece diğer toplumsal kurumlarla da paylaşma yoluna gitmektedir (Özbay, 1984: 38).

Modernite, düşünce alanında Aydınlanma Çağı'na, politik olarak Fransız Devrimi'ne ve ekonomik olarak da Sanayi Devrimi'ne bağlıdır. Aklı ve insanı merkeze koyma, toplumsal yaşamı rasyonalize etme, dini toplumsal yaşamın arka planına itme ile başlayan bu kırılma belirgin bir şekilde toplumsal ve bireysel hayatın her aşamasını derinden sarsmış ve değiştirmiştir. Öznenin, özgürlük fikri bu şekilde yaygınlaşıp güçlenmeye başlamıştır.

Modern aile, Sanayi devrimi'nin bir sonucu olarak ortaya çıkan ekonomik ve teknolojik değişmelerle birlikte sosyal faktörlerin etkisiyle ailenin işlevlerinde meydana gelen değişmelerin ve farklılaşmaların sosyal mobilite ile sağlanması, eşler ve evlenmemiş çocuklardan meydana gelen, aynı evde oturan, ekonomik işbirliği ve üreme özelliklerine sahip olan birimdir. Bu ailenin, evrensel bir çocuk doğasına ve evrensel bir aile formuna sahip olduğuna inanılırdı. Ailedeki ebeveynlerin sezgisel olarak çocuk büyütme konusunda bilgili oldukları kabul edildiği için serüven böyle başlamıştır.

Modernleşme, özgül bir değişmeyi değil birbiriyle iç içe geçmiş dönüşüm süreçlerinin toplamıdır. Modernleşme aynı zamanda kentleşme, büyü ve dinin gerilemesi; düşünce ve eylemlerin ileri derecede akılcılaşması; ilerleyen demokratikleşme ve azalan toplumsal farklılıkların yanı sıra bireycilik, ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel değişmeleri içermektedir (Loo ve Reijen, 2003: 15). Modernleşmeyle beraber ekonomik ve teknolojik gelişme, bu gelişmenin göstergesi olan endüstrileşme ve beraberinde getirdiği kentleşmenin, toplumsal yapıda yol açtığı yeni oluşum ve düzenlemeler, kurumların yapılarının değişmesine neden olmuş bu sürecin sonunda toplumsal kurumlardan biri olarak aile biçim değiştirmiştir.

Postmodernizmle beraber ailenin fonksiyonlarının çoğunu çeşitli bürokratik örgüt birimleri üstlenmiştir. Aile, aşk ve çocukları dünyaya getirmenin dışında bütün fonksiyonlarını diğer kurumlara devretmiştir. Bu fonksiyonların dışında kalan örneğin eğitim-öğretim faaliyetleri; okullara, polisler; güvenlik ve himaye fonksiyonunu, kiliseler; dini terbiye işini, garsonlar ve lokantalar; beslenme vazifesini, dükkânlar; evdeki iktisadi faaliyetleri, ücret karşılığı ev dışında çalışıp para kazanmak ise anne ve babaların mali desteğinin yerini almıştır. Modern dönemde "Çocuklar nasıl büyür ve yaşlılara nasıl bakılır?"soruları postmodern dönemde yerini "Çocukları nasıl büyütmeli ve yaşlılara nerede bakılmalıdır?" sorularına bırakmıştır.

Sözü edilen dünyevileşme süreci Müslüman fert ve toplumları da etkilemiştir. İslam'ın metafizik ve manevi boyutunu önemsiz kılacak bu süreç, insanın değer ve amaçlarından uzaklaşarak dini, sadece bireysel inanç haline getirmekten başka bir anlam ifade etmemeye başlamıştır. En dindarların bile hayatının merkezine cami yerine postmodern mabetler olan alışveriş merkezlerini koymaları üzerinde düşünülmesi gereken bir husustur. Farklı rutin ve alışkanlıkların hayatı kuşatması Müslümanın istidat ve duygularını yerinde kullanmamasına neden olmaktadır (Alkış, 2014: 257). Oysa pre-modern dönemde gerek Batı'da ve gerekse de İslam dünyasında insanların içinde yaşadıkları şehirlerin ana meydanlarında her zaman ibadethaneler bulunmuş, şehrin ara sokak ve caddeleri hep o meydanlarda buluşurdu.

2015 yılında gazetelere yansıyan haberlere göre ABD'li Yargıç Anthony Kennedy, eşcinsel evliliklerin anayasal bir hak olduğuna dair kararını açıklarken "Hiçbir birliktelik evlilikten daha derin değildir" ifadesini kullanmıştı. Bu yaklaşım evlilik kurumunun sahip olduğu gizem kadar mistik duruşunu da içermesine rağmen yok olan derin aşk üzerinden evirilen plastik cinselliği yok etmeye ilaç olamamıştır.

Postmodern hayat anne ve babaları evlerden uzaklaştırmıştır. Bunu yapan çocuklar dolaylı yoldan ebeveynlerinden kaynaklı manevi mirası kaybetmişlerdir. Bu sonuç ailenin yenik düşmesinin bir sonucudur. Ebeveynlerin nefeslerinin kesildiği ama modern evler olarak inşa edilen yapılar birer "yalnızlık adası" olmanın ötesine gidememiştir. İnsanlığını yitiren insanların hâkim olmak istediği bir

dünyanın getireceği huzur, ümit ve istemlerle baş başa kalınmıştır. Dünyevileşen Müslümanların bu düzeni değiştirebileceklerine yönelik pratikte sunumunu yapacakları fazlaca argümanları yoktur. Çünkü huzurevlerinin sayısında her yıl bilinçli bir şekilde artışlar olmaktadır.

Huzurevleri, aile yapısını devam ettiremeyen toplumlar kurar. Geleneksel ailenin hâkim olduğu dönemde huzurevlerini fazlaca bilinmezdi. Şimdi çekirdek aile yaygın ama ortam yaşlılarını huzurevlerine veren çekirdek aile beyefendi ve hanımefendileriyle dolmuştur.

KAYNAKÇA

ALKIŞ, M. (2014), "Modernleşme Sekülerizm ve Restorasyon: Nursi'nin Dünyevileşme ile Mücadelesini Anlamak", Risale-i Nur Perspektifinde Dünya-Ahiret Dengesi Ulusal Sempozyum, **Dicle Üniversitesi Yayınları,** s.245-259.

ATTAS, S.N. (1995). **İslam, Sekülerizm ve Geleceğin Felsefesi**, Çev: Mahmut Erol Kılıç, İnsan Yayınları, İstanbul.

BERGER,P. L. (1993). **Dinin Sosyal Gerçekliği**, Çev: Ali Çoşkun, İnsan Yayınları, İstanbul.

BEST, S. ve KELLNER, D. (1998). **Postmodern Teori**, Çev: Mehmet Küçük, Ayrıntı, İstanbul.

ÇAĞRICI, M., (2011). Din ve Dünyevileşme, Din ve Hayat, TDV, **İstanbul Müftülüğü Dergisi**, s.4-7.

ÇUBUKÇU, Y. (2007). **Toplumsal Kurgular ve Cinsiyetçilik**, Everest Yayınları, İstanbul.

DEMİREZEN, İ. (2014). "Tüketim Toplumunda Dini Değerlerin Serencamı", Akademide Hikmet Felsefe ve Din, **Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları**, s.341-361.

GİDDENS, A. (1994). **Modernliğin Sonuçları**, Çev: E. Kuşdil, Ayrıntı Yayınları., İstanbul.

GÖLE, N. (1993). **Musulmanes et Modernes**, Editions La Découverte, Paris.

GÖLE, N. (2009). **İç İçe Girişler: İslam ve Avrupa**, Metis Yayınları, İstanbul.

HAZIR, M., (2012). Postsekülerliğin Gelişi: 21. Yüzyılda Sekülerliğin Sosyolojisini Yapmak, **Akademik İncelemeler Dergisi** Cilt/ 7, Sayı: 2, S.141-154.

İNALCIK, H. (1963). "Atatürk ve Türkiye'nin Modernleşmesi", **Belleten**, c.LII, s. 985-992.

KADIOĞLU, A. (1995). "Milletini Arayan Devlet. Türk Milliyetçiliğinin Açmaz**ları**", **Türkiye Günlüğü,** 33, s. 91-100.

KIRAN, İ. (2015). Dünyevileştirilen Din ve Modern İnsanın Çıkmazı**,** Bilim, Din ve Felsefe Ulusal Sempozyumu. 8-10 Mayıs 2015, **Yüzüncü Yıl Üniversitesi**, VAN, s.1-12.

KONGAR, E. (1995). **Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği**, Remzi Kitapevi, İstanbul.

LE PLAY, (1878). **Les Ouvriers Européens**, Paris.

LOO, H. V ve REİJEN W. V. (2003). **Modernleşmenin Paradoksları**, İnsan yayınları, Çev:Kadir Canatan, İstanbul.

Lyotard, J. F., (1997). **Postmodern Durum**, Vadi Yayınları, Çev: Ahmet Çiğdem, Ankara.

MANZOOR, S.P., (2007). "Dünyevilik" ya da Sekülerleşme: Edward Said'in Düşüncesinde Hümanizm ve Tarih", Uluslararası Oryantalizm Sempozyumu, **İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültürel ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Kültür Müdürlüğü Yayınları**, s. 89-104.

MARDİN, Ş. (1997). **Türkiye'de Toplum ve Siyaset (Makaleler 1**). İletişim Yayınları, İstanbul.

MARDİN, Ş. (1991). **Türk Modernleşmesi**, İletişim Yayınları, İstanbul.

Marx, K. ve, Engels, F. (2011). **Komünist Parti Manifestosu**, Çeviren: Yılmaz Onay, Evrensel Basım Yayın, İstanbul.

ÖZBAY, F. (1984). **Türkiye'de Ailenin Değişimi**, T.S.B.Ü., Yay., Ankara.

ÖZDEMİR, İ. (2014). "Dünyevileşme Tehdidi Altındaki Dindarlar", Risale-i Nur Perspektifinde Dünya-Ahiret Dengesi Ulusal Sempozyum, **Dicle Üniversitesi Yayınları**, s.231-244.

ŞAYLAN, G. (1999). **Postmodernizm**, İmge Yayınları, Ankara.

TOURAİNE, A. (1992). **Critique de la Modernité**, Fayard, Paris.

TURNER, B. S. (1991). **Max Weber ve İslam**, çev: Yasin Aktay; Vadi Yayınları, Ankara.

VOLTAİRE, (1963), **Essai sur les Moeurs**, I. Vol, Garnier, Paris.

YAPICI, A. (2009). Modernleşme-Sekülerleşme Sürecinde Türk Gençliğinin Anlam Dünyasında Dinin Yeri (Çukurova Üniversitesi Örneği), **Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi** 9 (2), 1-37.

YILDIRIM, E. (2005). **Hayali Modernlik**, İz Yayıncılık, İstanbul.

YILMAZ, A, (2003). **"Türk Bürokrasi Geleneği ve Özal"**, Ed. İhsan Sezal ve İhsan Dağı, Kim Bu Özal, Boyut Kitapları, İstanbul.

Weber, M.(1997). **Protestan Ahlâkı ve Kapitalizmin Ruhu**, Çev. Z. Arıoba, Hil Yayınları, İstanbul.